

ALTRUIZM – PRÓBA PRZYBLIŻENIA POJĘCIA

Mgr Justyna Mielnik - USz Szczecin

W 2015 ukończyła studia II stopnia na Uniwersytecie Szczecińskim na kierunku pedagogika opiekuńcza i resocjalizacyjna i uzyskała tytuł zawodowy magistra. W 2013 roku ukończyła studia I stopnia na kierunku pedagogika opiekuńcza – wychowawcza z promocją zdrowia w PWSZ w Gorzowie Wielkopolskim. Autorka kilku publikacji z zakresu pedagogiki i promocji zdrowia. Chętnie angażuje się w wolontariat (m.in. w projekcie Szlachetna Paczka; w rodzinie zastępczej pomagając w opiece nad dziećmi).

Wstęp

Od zarania dziejów zdarzało się, że ludzie byli zdolni do poświęceń, działali na rzecz innych, nie dbając o swoje interesy, nawet ponosząc spore koszty i osiągając straty. Lecz jakie ku temu mieli motywy, co ich do tego skłaniało? Dlaczego poświęcali się niczego nie otrzymując w zamian, a może wręcz przeciwnie - robili to licząc jednak na pewne nagrody? Czy jest w ogóle możliwa taka bezinteresowna ofiarność, czy jest możliwe bycie altruistą? Niniejszy artykuł stanowi próbę przybliżenia pojęcia altruizmu oraz pochylenia się nad motywami, jakie mogą stać za tzw. aktywnością altruistyczną.

Pojęcie altruizmu

W działaniach ludzi od zawsze był obecny altruizm. A zainteresowanie jego przejawami doprowadziło do prób określenia terminologii i prowadzenia badań nad owym zjawiskiem. Jako pierwszy pojęcie altruizm użył A. Comte, określając tak kierowanie się dobrem innych w swoim działaniu, troskę i gotowość do poświęcenia własnych interesów na rzecz społecznego dobra¹. Altruizm stał się przedmiotem zainteresowań wielu nauk, w tym filozofii, psychologii, socjologii czy pedagogiki. Poniżej przybliżone zostały definicje pojęcia w ujęciu różnych autorów.

I tak J. Reykowski jako zachowania altruistyczne podaje: „akty poświęcenia dla ratowania zdrowia czy życia, czy innych ważnych dóbr innego człowieka. Cechą szczególną tego rodzaju czynności jest to, iż działająca jednostka w sposób niewątpliwie ponosi jakieś ważne osobiste straty, działając na rzecz innych czy na rzecz społeczeństwa, a więc naraża swoje bezpieczeństwo, swe zdrowie, swój majątek, swoje dobre imię”². Autor podkreśla, że altruizm musi dotyczyć działania na rzecz ważnych wartości jak chociażby życie, ale zarazem przejawiać się w gotowości do poświęcenia również ważnych wartości i dóbr. Natomiast J. Karyłowski zwraca uwagę na intencje altruisty, tak definiując zachowania altruistyczne: „ich istotą jest to, że mamy tu do czynienia z bezinteresownym działaniem na rzecz innych. (...) Podstawą uznania jakiegoś zachowania za altruistyczne nie jest przy tym to, czy i jak wielką korzyść odniósł z tego zachowania ten, kto był jego obiektem. Ważne są raczej intencje dawcy”³. Zatem w tej

¹ J. Śliwak, *Osobowość altruistyczna*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2001, s. 9.

² J. Reykowski, *Motywacja, postawy prospołeczne a osobowość*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979, s. 21 – 22.

³ J. Karyłowski, *O dwóch typach altruizmu*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wrocław 1982, s. 10.

definicji akcent jest położony na zamiar z jakim podejmuje się czynności. Działanie nie musi być wielkie z obiektywnego punktu widzenia, lecz musi mieć czystą i zarazem szlachetną intencję. J. Śliwak uznaje, że „zachowanie altruistyczne jest działaniem świadomym i dobrowolnym na rzecz innych ludzi. Przynosi ono korzyści innym osobom, a osoba działająca nie oczekuje w zamian na zewnętrzne nagrody, gdyż pomoc innym jest dla niej wartością samą w sobie”⁴. Autor podkreślił aspekt wolności osoby, która podejmuje działanie, brak przymusu, bezinteresowność. Cechy te niewątpliwie są istotnymi elementami altruizmu. D. Horbaczewski podkreśla, że altruista jest osobą, która „przedkłada wartości typu *być nad mieć*. Choć nie wyrzeka się całkowicie dóbr materialnych, daje pierwszeństwo kategorii istnienia opartego na orientacji *być*”⁵. I słusznie bowiem dla altruisty wartością staje się człowiek i jego dobro, co jest ważniejsze od rzeczy materialnych i chęci posiadania. Ponadto w tej definicji jakoby są ukryte wszystkie wyżej wspomniane cechy jakimi odznacza się altruizm. Aby podejmować działanie świadome, dobrowolne, bezinteresowne w którym najważniejszą jest intencja – dobro innych, trzeba najpierw traktować człowieka osobowo i dostrzegać jego godność.

Ł. Muszyńska ukazuje natomiast postawę altruistyczną jako gotowość do rozumienia potrzeb innych i wykazywania empatii, świadomą i bezinteresowną troskę nawet za cenę poświęceń, tolerancję oraz rozróżnianie czynów na dobre i złe biorąc pod uwagę konsekwencje jakie wywołują dla innych⁶.

Reasumując podkreślić można, że aktywność altruistyczna odznacza się przede wszystkim ofiarnością. Nie jest to zatem zwykłe wyświadczanie komuś jakiejś niewielkiej przysługi, podczas której osoba, która ją podejmuje nic na tym nie traci. Cechą charakterystyczną jest tu gotowość do poświęceń. Jest to związane z pewnego rodzaju heroizmem. Poza tym jest to niewątpliwie działanie na rzecz dobra innych, z pominięciem własnych interesów. Odznacza się bezinteresownością. Jest zatem działaniem szlachetnym, nakierowanym na drugiego człowieka i traktującym go osobowo. Bowiem tylko tak postrzegając człowieka można uznać, że jest on godny tak wielkich działań. Całkowity altruizm wiązałby się z zupełną ofiarą z siebie samego i w praktyce bardzo trudno go spotkać (choć może w przypadku świętych byłby on zauważalny) jednak każde poświęcenie, spełniające cechy o którym mowa wyżej niewątpliwie można uznać już za altruizm.

Zalety altruistycznego postępowania można rozpatrywać z punktu widzenia dwóch grup. Pierwszą z nich będą te, które odnoszą się do altruisty, a drugą stanowią te które dotyczą osób na rzecz których działanie jest prowadzone. W odwołaniu do altruisty trzeba podkreślić, że taka aktywność może podnosić poczucie własnej wartości, dawać poczucie satysfakcji przez świadomość, że zrobiło się coś dobrego. Może też wiązać się z odczuwaniem zadowolenia z tego, że poprawiła się czyjaś sytuacja. Natomiast osoba, która stała się odbiorcą oddziaływań uzyskuje pomoc w przezwyciężeniu jakiegoś problemu, sytuacji kryzysowej. Jej położenie na skutek otrzymanej pomocy zmienia się na lepsze, czasem powraca do stanu sprzed sytuacji kryzysowej. Dzięki temu może rodzić się w niej chęć odwzajemnienia się lub po prostu zrobienia czegoś na rzecz innych.

Słusznie zauważa M. Łobocki, że altruizm jest poniekąd związany z miłością własną, która przybiera formę samoakceptacji siebie⁷. Mowa tu o takiego rodzaju miłości własnej, która nie przybiera formy egocentryzmu i stawiania siebie na piedestale, ale polega na poszanowaniu siebie, adekwatnej samoocenie i poczuciu własnej wartości. Człowiek, aby móc działać na rzecz innych musi być w zgodzie z samym sobą, akceptować i szanować siebie. Potwierdzenie

⁴ J. Śliwak, *Altruizm i jego pomiar*, Kwestionariusz A-N, „Roczniki psychologiczne” 2005, t. VIII, nr 1, s. 124.

⁵ D. Horbaczewski, *Nabywanie umiejętności altruistycznych*, „Edukacja i Dialog” 2005, nr10, s. 38.

⁶ Ł. Muszyńska, *Altruizm i kolektywizm dziecięcy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976, s. 101.

⁷ M. Łobocki, *Altruizm*, [w:] Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku, t. 1, (red.) T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003, s. 102.

tego znaleźć można w Piśmie Świętym w przykazaniu miłości bliźniego: „będziesz miłował bliźniego swego jak siebie samego”⁸. Jeśli człowiek czuje do siebie pogardę, jest zgorzkniały, nienawidzi siebie i przez to czuje się nieszczęśliwy nie będzie potrafił kochać innych i zapewne dużo trudniej będzie mu zdobyć się na świadome wyświadczenie dobra innym ludziom, nie wspominając już o poświęceniu się na rzecz drugiego człowieka. Zatem nakaz, a może bardziej zaproszenie do miłości bliźniego wypływa z uprzedniej właściwie pojętej miłości siebie. Z jednej strony pokazuje też, że nie jest wymagane by człowiek kochał innych ponad siebie lecz tak jak siebie, nie jest wymagane, by ta miłość prowadziła do wyniszczenia siebie i całkowitej rezygnacji z siebie a jedynie do miłowania drugiego na równi z sobą. Jeśli chcemy dla siebie dobrze, to i dla innych powinniśmy chcieć podobnie, licząc się z ich potrzebami, uczuciami i myśląc jedni o drugich, a przy tym zostawiając miejsce na szacunek dla siebie samych. Jako przykład można tu podać sytuację, gdy ktoś chce pomagać ubogim. Działa na rzecz innych angażuje się w różne akcje, zbiórki, wolontariat. Poświęca wiele swojego czasu ale i pieniędzy, odmawiając sobie różnych rzeczy, dzieląc się tym co ma i żyjąc skromnie, myśląc o innych. W swoich działania pamięta o bliźnich i często to ich stawia na pierwszym miejscu, o sobie zapominając, woli bowiem wspomóc innych niż kupić sobie jakiś gadżet. O altruizmie będzie mogła być tu mowa, jeśli osoba będzie to robić bezinteresownie i przy tym kierować się miłością drugiego człowieka. Ponadto jeśli oddawałaby coś z poczucia obowiązku, czy przymusu, nie byłaby szczęśliwa, lecz wręcz przeciwnie czułaby się pokrzywdzona. Dlatego tak ważny jest aspekt wolnego wyboru i szacunku do siebie. Niekiedy taka osoba powinna też zatroszczyć się o swoje potrzeby.

Motywy aktywności altruistycznej

Warto też zastanowić się dlaczego ludzie podejmują działania altruistyczne, skąd się w nich bierze chęć niesienia pomocy i troski o innych przy równoczesnym poświęceniu jakichś swoich dóbr. Istnieją różne poglądy i stanowiska na temat altruizmu. Niektórzy uważają, że altruizm jest cechą wrodzoną, naturalną człowieka, której należy pozwolić się rozwijać i dopomóc w jej wydobywaniu. Natomiast według innego stanowiska o tym czy ktoś jest altruistą decydują sytuacje społeczne, doświadczenie, wpływ otoczenia. Jeszcze inna teoria głosi, iż ludzie nie podejmują działań na rzecz innych bezinteresownie, a ich postępowanie zawsze jest zakamuflowane chęcią osiągnięcia pewnych korzyści. Zwolennicy tego poglądu uważają, że nie istnieje altruizm, lecz to co powszechnie nazywa się altruizmem jest w rzeczywistości utajonym egoizmem. W tym kontekście należałoby również zadać pytanie o naturę człowieka.

Koncepcja behawiorystyczna zakłada, że człowiek jest zewnątrzsterowny, a jego zachowanie jest kontrolowane przez środowisko. W tym procesie dużą rolę odgrywają wzmocnienia pozytywne i negatywne. Aktywność ludzi jest nastawiona na uzyskanie nagrody i poprzedzona bilansem zysków i strat. Za J. Reykowskiego można zauważyć, że wedle takiego ujęcia człowiek nie jest zdolny do bezinteresownego podejmowania działań na rzecz innych, zawsze nastawiony jest na uzyskanie korzyści, a jeśli wydawałoby się, że jest inaczej to być może mamy do czynienia z ukrytymi korzyściami, których nie dostrzegamy, bądź z formą psychopatologii⁹. Koncepcja psychoanalityczna zakłada, że człowiek jest z natury zły i niedoskonały, dążący do realizacji popędów. Jest zatem bardziej skłonny do zachowania egoistycznego aniżeli altruistycznego. Jednak niekiedy dopuszcza podejmowanie zachowań na rzecz innych. J. Śliwak, opisując altruizm z punktu widzenia psychoanalizy podkreśla, że „motywem regulującym zachowanie prospołeczne jest zasada homeostazy tzn. ważne jest dla niej tylko odpowiednia

⁸ *Ewangelia wg św. Mateusza*, 22, 39 [w:] Pismo Św. Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002.

⁹ J. Reykowski, op. cit., s. 58.

równowaga w obszarze napięć wewnętrznych”¹⁰. Zatem altruizm wedle tej koncepcji nie wynika z bezinteresownej chęci pomocy, lecz z dążenia do unikania nieprzyjemnych konsekwencji w postaci wewnętrznych odczuć. Zachowania takiego nie można by uznać za prawdziwie altruistyczne lecz jedynie pozorne, w rzeczywistości maskujące pewne dążenia egoistyczne. Zaś według koncepcji humanistycznej w człowieku tkwią pewne talenty i możliwości, dlatego należy dbać, by zostały one rozwinięte, by człowiek mógł się samorealizować. W takim rozumieniu altruizm będzie postrzegany jako pewien potencjał i wyraz samoaktualizacji. Cechą istoty ludzkiej jest to, że dąży ona ku rozwojowi, osiąganiu coraz wyższego poziomu rozwoju, ku temu co wznioślejsze, kieruje się w stronę tzw. samoaktualizacji. A. Maslow podkreśla, że człowiek zmierza ku wartościom takim jak dobroć, odwaga, miłość ale i altruizm¹¹. W koncepcji humanistycznej altruizm stanowi wyraz naturalnej skłonności człowieka ku progresowi. Gotowość do poświęceń na rzecz innych i ofiarności jest zatem jednym z zasobów tkwiących w człowieku. Zaś w myśl koncepcji poznawczej człowiek jest istotą autonomiczną, która dokonuje różnych operacji na informacjach od przyswajania, przez zapamiętywanie, przetwarzanie do tworzenia. Struktury poznawcze zmieniają się w ciągu życia i są związane ze stadium rozwoju, na którym obecnie jest człowiek. Stają się one coraz dojrzsze i bardziej rozwinięte. Ponadto człowiek wykazuje zdolność wartościowania oraz tworzenia hierarchii wartości. W tym kontekście jak słusznie zauważa J. Koziński znaczenia nabiera osobowość człowieka, jak również wpływ środowiska. Wartości te determinują życie i funkcjonowanie człowieka, podejmowane przez niego decyzje. Pomagają w postrzeganiu i rozumieniu otaczającej rzeczywistości, odróżnianiu rzeczy dobrych od złych i dokonywaniu świadomego wyboru, kreowaniu własnej drogi¹². Zatem w odwołaniu do poznawczej koncepcji można uznać, że altruizm jest podejmowany w sposób świadomy i jest wyrazem wartości jakie człowiek wyznaje. Może on zatem być zdolny do podejmowania zachowań altruistycznych jeśli będzie to zgodne z wyznawanym i preferowanym przez niego systemem wartości. Co więcej motywacje działania na rzecz innych będą wypływać z uznawanych przez niego wartości.

Ponadto w kontekście przyczyn altruistycznego działania M. Łobocki zwraca uwagę na związek pomiędzy uczuciami zwłaszcza miłością jakimi rodzice darzą dziecko we wczesnym okresie życia, a jego dalszym rozwojem społecznym i w tym również podejmowaniem działań altruistycznych¹³. Autor podkreśla też znaczenie takich czynników jak wpływ środowiskowy, kulturowy, wychowanie, ale także wolny wybór i decyzje podejmowane przez człowieka, osobiste zaangażowanie¹⁴. Zapewne różnorodne oddziaływania jakie mają miejsce nie pozostają bez znaczenia dla kształtowania się aktywności altruistycznej.

Według J. Reykowskiego wyróżnia się zewnętrzne i wewnętrzne motywacje tego typu aktywności. W przypadku tych pierwszych człowiek podejmuje aktywność ze względu na korzyści, nagrodę jaką oczekuje otrzymać. Natomiast motywacje wewnętrzne autor dzieli na niespecyficzne i specyficzne. Pierwsze z nich to te, które nie odnoszą się bezpośrednio do następstw działania jakie uzyskuje ten, na rzecz którego były one wykonane. Specyficzne zaś to te, w których celem jest rzeczywista zmiana sytuacji, stanu innych ludzi. Są one zatem nakierowane na osobę, która jest odbiorcą tych czynności. I właśnie je jak podkreśla J. Reykowski można uznać za motywacje prawdziwie prospołeczne¹⁵.

W tym kontekście poniżej zostały przybliżone również typologie altruizmu z uwagi na mo-

¹⁰ J. Śliwak, *Osobowość...*, s. 23.

¹¹ A. Maslow, *W stronę psychologii istnienia*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1986, s. 153 – 154.

¹² J. Koziński, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2000, s. 169 – 205.

¹³ M. Łobocki, *Altruizm, a wychowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2002, s. 17 -18.

¹⁴ M. Łobocki, *Altruizm*, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. 1, (red.). T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003, s. 100 – 101.

¹⁵ J. Reykowski, op. cit., s. 38 – 39.

tywację. A. Gołąb wyróżnia trzy typy zachowań altruistycznych:

- egocentryczny: skoncentrowanie na sobie, na tym co można otrzymać w zamian, oczekiwanie osobistych korzyści i satysfakcji jaką można osiągnąć poprzez pomaganie, lub dążenie do unikania przykrych ewentualności, swoisty bilans zysków i strat,

- empatyczny: współodczuwanie, wczuwanie się w sytuację drugiej osoby, współczucie i działanie pod wpływem emocji odczuwanych względem drugiego człowieka i na podstawie wyobrażeń o jego stanie,

- normatywny: poczucie powinności i związane z tym wypełnianie obowiązków nałożonych przez normy moralne akceptowane przez człowieka pomagającemu innym¹⁶.

Inną typologię zaproponował J. Karyłowski, który zwraca uwagę na tzw. wzmocnienia wewnętrzne¹⁷. Pierwszy z typów altruizmu w tym ujęciu, zwany endocentrycznym, odwołuje się do postrzegania siebie przez daną osobę czyniącą coś dla innych, do jej obrazu własnej osoby. Według tego typu człowiek dąży do tego, by poprawiać swoje samopoczucie i sposób myślenia o sobie a minimalizować negatywne uczucia na swój temat. To jest właśnie podstawą zachowań altruistycznych, mianowicie wyższa samoocena, poczucie, że zrobiło się coś dobrego a zatem wyższe poczucie własnej wartości. Drugi typ (egzocentryczny) nastawiony jest natomiast na zmianę sytuacji człowieka, któremu wyświadcza się pomoc. W centrum jest tu odbiorca działań, jego położenie, uczucia, trudności. Człowiek podejmuje zachowania niezależnie od tego czy towarzyszą mu przyjemne odczucia na temat siebie. Motywacją może stać się tutaj dążenie poprzez pomoc do przywrócenia porządku i sprawiedliwości, kierowanie się empatią względem innych¹⁸.

Nie jest możliwe jednoznacznie określić dlaczego ludzie podejmują działania na rzecz innych, czy wynika to z ich wrodzonych cech osobowościowych, czy dyspozycja do takiego postępowania może być dziedziczna, czy wreszcie może jest to konsekwencją wpływu społecznego, wychowania i procesu socjalizacji. Można by pokusić się o stwierdzenie, iż może to być wypadkową wielu czynników. Nasuwa się również pytanie czy wielkie poświęcenie może wynikać ze złych pobudek? Czy nie raczej z wnętrza człowieka, jego serca i tkwiącego w nim dobra, do którego każdy jest zdolny? Czy człowiek szukający korzyści byłby w stanie wszystko oddać łącznie z życiem, by ratować cudze życie? A przecież przypadki takiej ofiarności niejednokrotnie się zdarzały.

Altruizm jako problem wychowawczy

Aktywność altruistyczna jest niewątpliwie pożądana w społeczeństwie. Dlatego stanowi kategorię, którą powinni zajmować się także pedagodzy, których zadaniem jest wychowanie. M. Łobocki ukazuje następujące argumenty, przemawiające za altruizmem jako celem wychowania: można uznać altruizm za miarę wartości człowieka, pozostaje w ścisłym związku z podstawowymi wartościami takimi jak uczciwość, tolerancja, sumienność itd., ma on uniwersalny charakter, jest pomocny w walce z ludzkimi niedomaganiem, może stać się sposobem samorealizacji¹⁹.

Warto też zastanowić się czym zadaniem jest wychowywanie altruisty? Oczywiście pierwszą i podstawową grupą społeczną człowieka jest rodzina. Ona też w pierwszych latach życia ma największy wpływ na wychowanie dziecka. Dlatego to właśnie rolą rodziców jest odpowiednie ukształtowanie młodego człowieka i przekazywanie mu wartości. Choć z wiekiem pojawiają się nowe grupy mające wpływ na dziecko, rodzina jednak nadal odgrywa dużą rolę.

¹⁶ A. Gołąb, *Normy moralne a gotowość do udzielania pomocy innym*, [w:] *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi*, (red.) J. Reykowski, Książka i Wiedza, Warszawa 1980, s. 229 – 233.

¹⁷ J. Karyłowski, op. cit., Wrocław 1982, s. 13.

¹⁸ Ibidem, s. 13 – 23.

¹⁹ M. Łobocki, *Altruizm, a wychowanie...*, s. 34 – 38.

Kolejną instytucją wychowania jest szkoła. Dziecko tak naprawdę spędza w niej większą część dnia. Podlega wpływom wychowawczym nauczyciela, wychowawców, pedagoga. Dlatego warto teraz zastanowić się w jaki sposób można kształtować postawę altruistyczną. I. Lasota podaje, że „pierwszym podstawowym elementem tych oddziaływań jest stwarzanie w klasie odpowiedniej atmosfery opartej na serdeczności i współpracy”²⁰. Istotnie, atmosfera stanowi niejako tło dla oddziaływań i od niej w dużej mierze zależy ich skuteczność. Jeśli nauczyciel będzie próbował jakiegokolwiek zasady przekazać w sposób rozkazujący, wzbudzając lęk, raczej nie ma szans na osiągnięcie długotrwałych efektów. To jest szczególnie ważne przy kształtowaniu postawy altruistycznej, która musi wynikać z wolności człowieka i podejmowania świadomych decyzji.

Do najpopularniejszych sposobów kształtowania postawy altruistycznej można zaliczyć:

Poszerzanie wiedzy – celem będzie tu wyjaśnienie, przekazywanie informacji oczywiście dostosowanych do wieku i poziomu rozwoju odbiorców, ukazywanie przykładów, ale też motywowanie do podejmowania działań na rzecz innych, do zachowań altruistycznych, a przy tym doradzanie w jaki sposób to robić. Ważne jest tu by zachęcać do podejmowania aktywności na rzecz innych i ukazywać przy tym pozytywne strony takiego działania.

Służenie przykładem – najskuteczniejszym sposobem oddziaływania jest dawanie przykładu, ponieważ dzieci uczą się przede wszystkim przez naśladowictwo. Należy pamiętać, że rodzic czy nauczyciel są dla dziecka autorytetem. Ważne też żeby to co się dziecku przekazuje było spójne, mowa tu o tym, żeby nie było rozbieżności między słowami, a tym co się sobą reprezentuje. Świetnie widać to na przykładzie z paleniem papierosów, rodzic, bądź nauczyciel, który wygłasza długie i może nawet inspirujące przemowy o szkodliwości palenia i o tym jak to nie warto palić, a potem sam wielokrotnie na oczach dziecka sięga po papierosa nie jest wiarygodny. I w zasadzie dlaczego młody człowiek miałby go słyszeć. Co więcej może to powodować poczucie, że rodzic, nauczyciel jako dorosły ma większą władzę i nie musi nikogo słyszeć, a dziecko musi być podporządkowane. To może powodować bunt w młodym człowieku. Oczywiście podany tu przykład odbiega od meritum sprawy ale jest pewnym zobrazowaniem dlaczego ważna jest spójności między słowem, a czynem. Podobnie jest w przypadku kształtowania pozytywnych postaw i nawyków. Jeśli nauczyciel, rodzic, opiekun będzie z radości podejmował działania prospołeczne i ukazywał swoją postawą, że naprawdę warto, zachęci w ten sposób swoich podopiecznych do czynienia podobnie.

Stwarzanie warunków do przejawiania zachowań – zarówno dom rodzinny, jak i szkoła powinny stać się miejscem, w którym młody człowiek, będzie miał możliwość do przejawiania tego typu zachowań lub wraz z rodzicami, opiekunami, czy wychowawcami będzie mógł w nich uczestniczyć. Szkoła jest miejscem, w którym należy kłaść nacisk nie tylko na kształcenie ale i na wychowanie. Można tam organizować różnego rodzaju akcje charytatywne, wolontarystyczne, w których uczniowie będą mieli możliwość pomagać, uczyć się wrażliwości na drugiego człowieka i dostrzegania jego potrzeb.

W przypadku dzieci i młodzieży nie będziemy mieć do czynienia z wielkim altruizmem łączącym się z zupełnym poświęceniem, co jest jak najbardziej naturalne. Warto jednak zachęcać do czynienia dobra w miarę swoich możliwości, by w ten sposób kształtować w młodych ludziach odpowiednie postawy, które cechuje empatia, chęć pomocy innym.

Altruizm to działanie na rzecz innych, z gotowością do poświęcenia, do wyrzeczeń. Nie da się jednak jednoznacznie określić, dlaczego ludzie są zdolni i podejmują tego typu zachowania. Istnieją różne koncepcje na ten temat. Jednak należy podkreślić, że na funkcjonowanie człowieka i sposób jego postępowania ma wpływ zarówno jego osobowość, jak i środowisko, w którym wzrasta. Altruizm jest niewątpliwie ważną wartością, która uszlachetnia człowieka

²⁰ I. Lasota, *Altruizm dziecięcy-utopia czy wyzwanie dla edukacji*, „Życie Szkoły” 2008, nr 10, s. 7.

dokonującego dzieła poświęcenia. Problematyka tego zagadnienia jest ponadczasowa, dlatego warto ją podejmować.

Streszczenie

Artykuł stanowi próbę przybliżenia pojęcia jakim jest altruizm. W czasach gdy coraz bardziej obecny jest konsumpcjonizm i hedonizm trzeba ponownie zwrócić się ku wartościom. Powinniśmy przypominać o nich i pokazać, że świat jest pełen piękna. Jedną z takich wartości jest altruizm. W artykule zestawiono definicje owego pojęcia w ujęciu różnych autorów. Warto zaznaczyć, że altruizm jest to działanie bezinteresowne nastawione na dobro drugiego człowieka przy równoczesnej rezygnacji i poświęceniu. Autor w artykule próbuje szukać odpowiedzi na pytanie dlaczego ludzie zdobywają się na aktywność altruistyczną, co ich do tego motywuje? Odpowiedzi często odwołują się do tego jak w danej koncepcji postrzega się naturę człowieka. Oprócz tego w artykule poruszono kwestie związane z altruizmem w wychowaniu. Altruizm można uznać za jeden z celów wychowania. Dlatego znajomość pojęcia nie powinna być obca osobom zajmującym się wychowaniem (zarówno rodzicom, jak i nauczycielom, pedagogom czy wychowawcom). Altruizm jest niewątpliwie zagadnieniem uniwersalnym, którym warto się zajmować.

Summary

Altruism – an attempt to present issues

This article is at altruism. Nowadays, in the world is more and more consumerism and hedonism. Because, we should remind you about values and show that the world is full of beauty. A valid value is altruism. Article shows the definitions of the various authors. Altruism is selfless action geared to the well-being of another human and the resignation and dedication. The author attempts to answer: Why humans are altruistic, what motivates them to do so? Responses refer to the concept of the perception of the nature of man. The author described the altruism in the education. Altruism is the objectives of education. Parents, tutors and teachers should know the issues of altruism. Altruism is a universal issue.

Bibliografia

- Ewangelia wg św. Mateusza*, [w:] Pismo Św. Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2002.
- Gołąb A., *Normy moralne a gotowość do udzielania pomocy innym*, [w:] *Osobowość a społeczne zachowanie się ludzi*, (red.) J. Reykowski, Książka i Wiedza, Warszawa 1980.
- Horbaczewski D., *Nabywanie umiejętności altruistycznych*, „Edukacja i Dialog” 2005, nr 10.
- Karyłowski J., *O dwóch typach altruizmu*, Zakład Narodowy Imienia Ossolińskich, Wrocław 1982.
- Kozielecki J., *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2000.
- Lasota I., *Altruizm dziecięcy-utopia czy wyzwanie dla edukacji*, „Życie Szkoły” 2008, nr 10.
- Łobocki M., *Altruizm*, [w:] *Encyklopedia Pedagogiczna XXI wieku*, t. 1, (red.) T. Pilch, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2003.
- Łobocki M., *Altruizm, a wychowanie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej Lublin 2002.
- Masłow A., *W stronę psychologii istnienia*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 1986.
- Muszyńska Ł., *Altruizm i kolektywizm dziecięcy*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1976.
- Reykowski J., *Motywacja postawy prospołeczne a osobowość*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1979.
- Śliwak J., *Altruizm i jego pomiar*, *Kwestionariusz A - N*, „Roczniki psychologiczne” 2005, t. VIII, nr 1. Śliwak J., *Osobowość altruistyczna*, Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 2001.